

Okul Öncesinde Kullanılan Elifbâ Öğretim Yaklaşımlarının Etkililiğine Dair Öğretici Görüşleri¹

Teachers' Opinions on The Effectiveness of Qur'anic Primer Teaching Approaches Used in Preschool Education

Rabia Nilüfer SERT² , Ayhan ÖZ³

Geliş Tarihi (Received): 27.01.2025

Kabul Tarihi (Accepted): 02.03.2025

Yayın Tarihi (Published): 31.05.2025

Öz: Bu araştırma, okul öncesinde Kur'an-ı Kerim dersi veren öğretmenler tarafından uygulanan farklı elifbâ yaklaşımlarından hangisinin bu dönem öğrencileri için daha uygun olduğunu tespit etmeyi amaçlamaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemi içinde yer alan fenomenolojik desen tercih edilmiş; veri toplamak için yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu beş tanesi Diyanet İşleri Başkanlığında görev yapan 4-6 Kur'an Kursu öğreticisi altı tanesi de özel anaokullarında görev yapan Kur'an öğreticisi olmak üzere on bir kişiden oluşmaktadır. Araştırmada elde edilen temel bulgular şu şekildedir: Öğreticiler Kur'an öğretiminde klasik usul, hece usulü, savtî usul ve ses temelli olmak üzere dört farklı yaklaşım uygulamaktadırlar. Öğreticilere göre ses temelli yaklaşım, öğrenci seviyesine uygun olması, en çok zorlanılan konu olan cezm öğretiminde kolaylık sağlaması ve Kur'an'a geçiş sürecini hızlandırması gibi konularda diğerlerine göre daha uygun bir yaklaşım olarak öne çıkmaktadır. Bununla birlikte ses temelli yaklaşıma uygun eğitsel kaynakların yetersiz olduğu görülmektedir. Veli tutumu da Elifba öğretiminde ikinci bir önemli sorun olarak değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Okul Öncesi, Kur'an Öğretimi, 4-6 Yaş Kur'an Kursları, Elifbâ.

&

Abstract: This study aims to identify which of the different Qur'anic primer approaches applied by the instructors teaching the Qur'an in preschool is more suitable for students in this period. In the research, a phenomenological design, which is part of the qualitative research method, was preferred. Semi-structured interview techniques and semi-structured interview forms were used to collect data. The research group consists of eleven participants, five of whom are Qur'an course instructors working at the Presidency of Religious Affairs for the 4-6 age group, and six are Qur'an instructors working in private preschools. The main findings obtained from the research are as follows: Instructors apply four different approaches in Qur'an teaching: classical method, syllabic method, phonetic method, and sound-based method. According to the instructors, the sound-based approach stands out as a more suitable method compared to others due to its compatibility with the student's level, its facilitation of teaching the difficult subject of "cezm" and its ability to accelerate the transition to the Qur'an. However, it has been observed that there is a lack of educational resources suitable for the sound-based approach. Parental attitudes are also considered a second significant issue in the teaching of the Qur'anic Primer.

Keywords: Religious Education, Preschool, Qur'an Teaching, Qur'an Courses for Ages 4-6, Qur'anic Primer.

Atıf/Cite as: Sert, Rabia Nilüfer – Öz, Ayhan. "Okul Öncesinde Kullanılan Elifbâ Öğretim Yaklaşımlarının Etkililiğine Dair Öğretici Görüşleri". *Dergiabant* 13/1 (Mayıs 2025), 176-191. doi: 10.33931/dergiabant.1627507

İntihal-Plagiarism/Etik-Ethic: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği, araştırma ve yayın etiğine uyulduğu teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and it has been confirmed that it is plagiarism-free and complies with research and publication ethics. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/dergiabant/policy>

Copyright © Published by Bolu Abant İzzet Baysal University Faculty of Theology, Since 2013 – Bolu

¹ Bu çalışma, birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığında İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Erken Çocuklukta Ahlak ve Değer Eğitimi Ana Bilim Dalı'nda 2024 yılında tamamladığı "Okul Öncesi Dönemde Elifbâ Öğretim Yaklaşımlarına Dair Öğretici Görüşleri" isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² Uzm., Rabia Nilüfer Sert, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, rabianilufersert@gmail.com.

³ Doç. Dr., Ayhan Öz, Marmara Üniversitesi, ayhan.oz@marmara.edu.tr.

1. Giriş

Müslümanların günlük ibadet rutininde Kur'an okumak önemli bir dinî pratik olarak karşımıza çıkar ve bu pratiğin kazandırılma süreci çok erken yaşlara kadar uzanır. Erken dönemde çocuklara Kur'an öğretilmesi çocukların gelişim özellikleri dikkate alındığında bazı zorluklar barındırır. Bu zorlukların aşılması Kur'an öğretiminde farklı yaklaşımların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu araştırma, okul öncesi dönemde Kur'an-ı Kerim öğretimiyle meşgul olan öğretmenlerin bu yaş grubunda uygulanan Elifbâ yaklaşımlarından hangisini öğrencilerin gelişim özellikleri ve öğrenme süreçleri açısından daha uygun bulduklarını tespit etmeyi amaçlamaktadır. Son dönemde, özellikle 2012-2013 öğretim döneminden itibaren faaliyete başlayan 4-6 Yaş Grubu Kur'an kurslarının yaygınlaşmasıyla birlikte, okul öncesi dönemde Kur'an öğretimi konusunda Türkiye'de yeni bir süreç başlamıştır. Bu süreç, beraberinde getirdiği imkanlar yanında bazı risk ve zorlukları da barındırmaktadır. Bu zorluklardan biri de çocukların gelişim özelliklerine uygun bir Kur'an öğretimidir. Bu sürecin sağlıklı yürütülebilmesi alandan gelecek verilerin dikkate alınmasıyla yakından ilişkilidir. Bu araştırma ile gelecekte bu alanda yürütülecek öğretim faaliyetlerinin hangi Elifbâ yaklaşımı üzerine bina edilmesi gerektiği konusunda karar alıcı ve uygulayıcılara bilimsel veri sağlamak hedeflenmektedir.

Bu araştırmanın temel problem cümlesi "Öğreticilere göre okul öncesi kurumlarda elifbâ öğretiminde uygulanan farklı yaklaşımlardan hangisi okul öncesi dönem öğrencileri için daha uygundur?" şeklinde oluşturulmuştur. Araştırmanın alt problemleri ise şu şekildedir:

- Kur'an öğretiminde uygulanan yaklaşımlar konusunda öğretici tercihleri nelerdir?
- Yaklaşımları uygularken öğretmenler hangi yöntem ve teknikleri kullanmaktadır?
- Yaklaşımların etkililiğine ilişkin öğretici görüşleri nelerdir?
- Öğreticilerin eğitim gereksinim algıları nasıldır?
- Uygulama sırasında öğretmenlerin karşılaştıkları problemler ve bunlara dair çözüm önerileri nelerdir?

Alan yazına bakıldığında Kur'an öğretimiyle ilişkili olarak; Kur'an öğretiminde yeni yöntem uygulaması,⁴ Kur'an öğretiminde materyal ve yöntem analizi,⁵ elifbâ'ya dair tarihi süreç⁶ gibi başlıklarda çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Yakın dönemde ses temelli elifbâ da çalışılan başlıklar arasındadır.⁷ Bahsi geçen çalışmalar konuyu ya genel bir çerçevede ele almakta ya da ihtiyaç odaklı Kur'an kursları ile ilk ve ortaöğretim kurumlarında gerçekleştirilen Kur'an öğretim faaliyetlerini kendine konu edinmektedir.

Okul öncesi dönemde Kur'an öğretimi ile ilgili yapılan çalışmalar ise son derece sınırlıdır. Çetin, Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Kur'an Öğretimi adlı yüksek lisans tezinde DİB ile yapılan protokol çerçevesinde Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı anaokullarına yürütülen Kur'an öğretim faaliyetleri ile Diyanet İşleri Başkanlığına (DİB) bağlı 4-6 Yaş Grubu Kur'an kurslarında verilen Kur'an eğitimini program, öğretici, öğrenci, materyal ve öğrenme ortamı açısından karşılaştırmalı olarak ele almaya çalışmış ve konuya dair öneriler sunmuştur.⁸ Ayar ise 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında Elifbâ öğretimi: Uygulamalar ve Zorlanma Alanları başlıklı çalışmasında, DİB tarafından açılan 4-6 yaş grubu Kur'an

⁴ Selma Kavurmacıoğlu, *Heterojen Sınıf Ortamlarında Kur'an Öğretiminde Yeni Bir Yöntem Uygulaması* (Aksaray: Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017).

⁵ Tuğba Taner, *Kur'an Öğretiminde Materyal ve Yöntem Analizi (Elifbâlar Üzerine Bir İnceleme)* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019).

⁶ Hatice Ayar, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Kur'an Öğretim Materyali Olarak Elifbâlar (1824-1928)* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019).

⁷ Abdullah Açıık vd., *Kur'an Öğretiminde Yeni Bir Yaklaşım: Ses Temelli Elifbâ Yöntemi* (İstanbul: Edam, 2015); Hatice Ayar, "Ses Esaslı Okuma Yazma Öğretimi Yöntemi ile Kur'an Öğretiminin İmkânı: Ses Temelli Elifbâ Örneği", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 25/2 (2021), 561-582; Elif Sena Gelgör, *Kur'an-ı Kerim Öğretiminde Alternatif Bir Metod Olarak Ses Temelli Elifbâ Yöntemi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2023); Fatime Sarı Korkmaz, *Ses Temelli ve Gruplama Sistemi Kur'an-ı Kerim Öğretimi* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019).

⁸ Çetin Cemile, *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Kur'an Öğretimi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019).

Kurslarında, elifbâ öğretiminde nasıl bir süreç takip edildiğini ele almıştır.⁹ Yılmaz tarafından yapılan Öğretici Görüşleri Doğrultusunda 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında Yapılan Kur'an Öğretimi adlı çalışmada ise bu kurslarda Kur'an öğretiminde kullanılan yöntem, teknik ve destekleyici materyaller üzerinde durulmuş; daha etkili bir Kur'an öğretimi için öğreticilerin önerilerinin neler olduğu yarı yapılandırılmış görüşme formuyla tespit edilmiştir.¹⁰

Bahsi geçen araştırmalar okul öncesi dönemde Kur'an öğretimine dair önemli veriler sunmaktadır. Bununla birlikte Elifbâ yaklaşımları merkeze alınarak gerçekleştirilmiş karşılaştırmalı bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu çalışma, okul öncesi eğitim kurumlarında elifbâ öğretiminde uygulanan yaklaşımları öğretici görüşlerini dikkate alarak değerlendirmesi açısından alanda bir ilk olma özelliği taşımaktadır. Doğrudan alanda görev yapan öğreticilerin tecrübe ve gözlemlerine dayanan bir araştırma olması hasebiyle ilerleyen süreçte okul öncesinde Elifbâ öğretiminde ne tür bir yaklaşımın benimsenmesi gerektiği konusunda bu çalışmanın bir referans görevi görmesi beklenmektedir.

2. Okul Öncesinde Kur'an Öğretimi

İslam dininin birincil kaynağı olan Kur'an-ı Kerim'in Arapça aslından okunması tarih boyunca Müslümanların önem verdiği dinî bir vecibe olagelmıştır. Bu sebeple yeni yetişen nesle Arapça aslından Kur'an-ı Kerim okuma becerisinin kazandırılması erken yaşlardan itibaren eğitim öğretim süreçlerinin önemli bir parçası olarak görülmüştür. Osmanlı döneminde sıbyan mektepleri bu konuda kilit bir rol üstlenmiştir. Bazı kaynaklarda göre 5-6 yaş bazılarında ise 5-10 yaş grubu çocukların gittiği kurum olarak ifade edilen sıbyan mekteplerinde başta Kur'an-ı Kerim okumak olmak üzere İslam'ın iman, ibadet ve ahlâk esaslarının öğretimi hedeflenmiştir.¹¹ Sıbyan mekteplerinde okuma yazma faaliyetleri Kur'an öğretimi üzerine temellendirilmiş ve bu usul Cumhuriyet dönemine kadar devam etmiştir.

Cumhuriyet sonrası süreçte MEB bünyesinde okul öncesinde Kur'an öğretimine hiç yer verilmemiştir. Bu sebeple küçük yaş grubundaki çocuklara yönelik Kur'an öğretim faaliyetleri resmi eğitim sistemi içinde yer almayan; farklı vakıf, dernek ve cemaatlara bağlı olarak faaliyet gösteren sıbyan mektepleri marifetiyle yürütülmüştür. Millî Eğitim Bakanlığında (MEB) okul öncesinde Kur'an öğretimi ilk kez 2012 sonrası süreçte yerel düzeyde il milli eğitim müdürlükleri ile il müftülükleri arasında yapılan protokoller çerçevesinde kısa bir süreliğine hayata geçirilebilmiştir. Örneğin 2015 yılında Sakarya İl Milli Eğitim Müdürlüğü ile İl Müftülüğü arasında bir protokol kapsamında isteğe bağlı olarak Kur'an Öğretimi ve Siyer adı altında haftada üç saatlik bir eğitim planlanmış ve bunun için Müftülük personelinin görevlendirilmesi öngörülmüştür.¹² Bunun dışında MEB'e bağlı bazı özel okulların okul öncesi kademesinde ve özel anaokullarında değerler eğitimi bağlamında Kur'an öğretim faaliyetleri gerçekleştirilmiştir.

Cumhuriyet döneminde okul öncesi çağındaki çocuklara yönelik Kur'an öğretimi temelde DİB tarafından yaygın din eğitimi kapsamında özellikle yaz Kur'an kursları üzerinden yürütülmüştür.¹³ 2013-2014'te Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından 4-6 Yaş Grubu Kur'an kurslarının 10 ilde pilot uygulama şeklinde hayata geçirilmesi bu noktada bir dönüm noktası olmuştur. Bu kurslar daha sonraki süreçte tüm Türkiye'ye yayılmış ve yoğun bir ilgi görmüştür. 15.265 öğrenci ile eğitime başlayan kurslardaki öğrenci sayısı 2022-2023 öğretim döneminde 208.936'ya ulaşmıştır.¹⁴

⁹ Hatice Ayar, "4-6 yaş grubu Kur'an Kurslarında Elifbâ öğretimi: Uygulamalar ve Zorlanma Alanları", *Erken Çocukluk Dönemi Din-Ahlak-Değerler Eğitimi ve Sorunları*, ed. Mehmet Bayyigit vd. (Balıkesir: Palet Yayınları, 2020), 161-186.

¹⁰ Adem Yılmaz, *Öğretici Görüşleri Doğrultusunda 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında Yapılan Kur'an Öğretimi* (Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022).

¹¹ Ünal Taşkın, "Klasik Dönem Osmanlı Eğitim Kurumları", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 1/3 (2008), 345.

¹² Nurullah Altaş – Umut Kaya, *Türkiye'de Din Eğitimi Genel Görünüm ve Eğilimler (2012-2022)* (İstanbul: İLKE Yayınları, 2023), 47.

¹³ 28 Şubat sonrası süreçte 1999-2011 tarihleri arasında 12 yaştan küçük çocukların Kur'an kursuna gitmesi yasaklandığı için ilgili süreçte okul öncesi dönemdeki çocuklar yaz Kur'an kurslarındaki Kur'an öğretiminden yararlanamamışlardır.

¹⁴ İbrahim Aşlamacı, *İstatistiklerle Türkiye'de Örgün ve Yaygın Din Eğitiminin 100 Yılı (1923-2023)* (İstanbul: DEM Yayınları, 2024), 137.

3. Okul Öncesi Kur'an Öğretiminde Kullanılan Elifbâ Yaklaşımları

Yakın dönemde okul öncesi döneme yönelik çok sayıda elifbâ hazırlandığı görülmektedir. Bu elifbâların esas aldıkları yaklaşımlar ise farklılaşmaktadır. Genel bir değerlendirme yapıldığında okul öncesi döneme yönelik hazırlanmış elifbâları harflerin isimlerinin öğretilmesi, hece yöntemi, savtî usul ve ses temelli yaklaşım şeklinde dört başlık altında sınıflandırmak mümkündür. İlk yaklaşımda öncelik harflerin isimlerinin öğretilmesine verilmiştir.¹⁵ Bu, ilk elifbalardan bu tarafa uygulanan en geleneksel usuldür. Burada öğrenci 28 harfin isimlerini ezberleyerek Kur'an öğretimine başlar ve süreç hareketlerin öğretilmesiyle devam eder. Bu tür elifbâların bazılarında benzetmelerden yararlanıldığı görülmektedir. Bu çalışmalarda harfler, çeşitli nesnelere veyahut varlıklara benzetilerek öğretilmeye çalışılmaktadır.¹⁶ Bu usulün özellikle Tanzimat sonrası süreçte uygulandığı; "Elif, oklava gibi; Be, çanak gibi; Dal'ın beli büklüm, Sin, üç dişli; Sat, tava dudaklı..." şeklindeki benzetmelerden yararlanıldığı görülmektedir.¹⁷ Günümüzde ise bu usulle hazırlanmış elifbâlarda şekilsel benzerliğin yanında ses benzerliğinden yararlanılmaktadır. Harflerin yanında benzetildiği nesnenin resmi de verilmekte; bu sayede görsel hafızadan ve somut öğrenmelerden yararlanılmak amaçlanmaktadır. Harflerin yanında hareketleri de nesnelere benzeterek öğreten elifbâlar bulunmaktadır. Örneğin Bozdoğan tarafından hazırlanan elifbâda üstün şapkaya, ötre kurdeleye, esre ayakkabıya benzetilmiştir.¹⁸ Arapça ve Türkçenin birbirinden farklı fonetik yapıya sahip olması bu usulde bazı problemlere sebep olmaktadır.¹⁹ Bilindiği üzere Arapçada bazı harflerin karşılıkları sesler Türkçede yoktur. Peltek okunan "ع" harfi bunlardan biridir ve bu usulde "ع" harfi öğrenciye "sepetin se'si" olarak öğretildiğinden öğrencide yanlış telaffuz yerleşmektedir. Yakın dönemde harflerin hikayelerle öğretilmesi esasına dayanan elifbâlara da rastlamak mümkündür. Bu yaklaşımda harfler birer hikâye kahramanı olarak çocuklara sunulmakta; olay akışında harfler ve hareketler kendilerini tek tek tanıtmaktadır.²⁰ Harflerin öğretiminde hikayelere başvurularak çocukların hayal gücünden ve merak duygusundan istifade edilmesi amaçlanmaktadır.

Elifbâ öğretiminde kullanılan bir diğer yöntem ise hece yöntemidir. Bu usulde ilk başta harflerin isimleri ve doğal sesi olan sakin hali verilmeden doğrudan hareketli olarak (üstün, esre ve ötre) öğretilmesi ve hareke-işaret bilgisinin ilk harften itibaren verilmesi prensibi takip edilmektedir. Bu usulle hazırlanmış ilk elifbâ Selim Sabit Efendi tarafından 1863 tarihinde yazılan *Elifba Risalesi* adlı eserdir.²¹ Hece yöntemi esas alınarak hazırlanan elifbâlardan biri Süleyman Hilmi Tunahan tarafından hazırlanan elifbadır.²²

Savtî usul ise harflerin isimleri yerine seslerine odaklanan ve öğrenme sürecini seslerle başlatan bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımın 1880'li yıllarda heceleme yöntemine bir tepki olarak doğmuştur. İstanbul Darülmualiminin müdürü Sâti Bey harf öğretiminde seslerin önemine dikkat çekerek savtî usûlü savunmuş; harflerin adlarıyla değil "sakin ya da meftuh" halleriyle öğretilmesini, harflerin gruplandırılmasını ve okuma kolaylığı açısından önceliğin sesli harflere verilmesi gerektiğini savunmuştur.²³ Savtî usul kısmen ses temelli yaklaşıma benzese de ses temelli yaklaşımda olduğu gibi sekiz aşamalı uygulama adımı ihtiva etmemesi yönüyle ondan ayrılmaktadır. Yakın zamanda

¹⁵ bk. Nurten Güneş vd., *Etkinliklerle Elif-Bâ*, ed. Zeynep Ulviye Özkan vd. (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2020); Kolektif, *Kur'an Öğreniyorum* (İstanbul: Ayfa Basın, 2000); Kolektif, *Çocuklar için Kur'an Elifbâ'sı Kur'an Okumayı Öğreniyorum* (İstanbul: Ahıska Çocuk, 2023).

¹⁶ bk. Zehra Aras, *Ahmet ile Elif Kur'an Okumayı Öğreniyor* (İstanbul: Çınaraltı Çocuk Yayınları, 2017); Murat Bozdoğan - Melek Bozdoğan, *Çocuklar İçin Elif Be* (Kahramanmaraş: Misal Çocuk, 2020); Yıldız Çavuşoğlu, *Sevimli Elifbam* (İstanbul: Müslim Çocuk Yayınları, 2021); Lale Özgül, *Kur'an Okumayı Öğreniyorum* (İstanbul: Çilek Kitaplar, 2015).

¹⁷ Namık Kemal Şahbaz, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'in İlk Yıllarına Kadar (1829-1928) Türkiye'de İlkokuma ve Yazma Öğretimi* (Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2005), 29.

¹⁸ Bozdoğan - Bozdoğan, *Çocuklar İçin Elif Be*, 33.

¹⁹ Gelgör, *Kur'an-ı Kerim Öğretiminde Alternatif Bir Metod Olarak Ses Temelli Elifbâ Yöntemi*, 14.

²⁰ bk. Yusuf Dikili, *Masallarla Kur'an Harflerini Öğreniyorum* (İstanbul: Aden Yayınevi, 2017); Hatice Kübra Tongar, *Hikâyelerle Kur'an Okumayı Öğreniyorum* (İstanbul: Hayy Grup Yayıncılık, 2021).

²¹ Selçuk Türkyılmaz, "Usul-i Cedit Eğitim ve Selim Sabit'in Elifba Risalesi", *Dil ve Edebiyat Araştırmaları* 17 (2018), 132-134.

²² bk. Süleyman Hilmi Tunahan, *Kur'an Harf ve Harekeleri* (İstanbul: Fazilet Neşriyat, 2018).

²³ Fuat Baymur, *İlk Okuma ve Yazma Öğretimi* (İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 1954), 52-53; Cavit Binbaşıoğlu, "İlkokuma ve Yazma Öğretiminin ve Alfabe Kitaplarının Tarihsel Gelişimi", *Eğitim ve Bilim Dergisi* 14/114 (1999), 11.

hikayelerle Kur'an öğretimi esasına dayanan bazı elifbâlarda harfleri sesleriyle tanıtmaya çalışan örneklerle rastlanmaktadır.²⁴

Çağdaş yaklaşımlar içinde en yeni olanı ise ses temelli elifbâlardır. Bu usul, harflerin seslerinin ve şekillerinin öğretiminde karşılaşılan bazı problemlere karşı bir çözüm önerisi olarak ortaya çıkmıştır.²⁵ Ses temelli elifbâ yaklaşımında harflerin sıralanışında şekil benzerliği değil, Arapça harfler ile Türkçe seslerin mahreç yakınlıkları ve harflerin Kur'an'da geçme sıklığı dikkate alınmış ve harfler altı gruba ayrılmıştır. Her bir sesin öğretiminde "Sesi Verme, Farklı Sesler Arasından Sesi Ayırt Ettirme, Sesi Mahreciyle Söyletme, Sesi Görselleştirme, Farklı Görseller Arasından Sesin Görselini Buldurma/Fark Ettirme, Eski Yeni Seslerle Kombinasyon Üretme, Sesin Mahrecini Pekiştirme, Harfin Adını Öğretme" şeklinde sekiz aşamalı bir süreç öngörülmüştür.²⁶ Bu yaklaşımda hareketler seslerle birlikte öğrencilere verilmektedir. Yakın dönemde okul öncesi dönem için hazırlanmış ses temelli elifbâ örnekleri yayınlanmıştır.²⁷ Bu elifbâlar; harflerin topluca bir sayfada öğretilmemesi, tek tek ve gruplar halinde ve isim öğretimi yapılmadan öğretilmesi yönüyle ses temelli yaklaşıma; harflerin ilk başta doğal sesinin en belirgin kılındığı sakin haliyle değil, hareketli olarak (üstün, esre ve ötre) öğretilmesi ve hareke-işaret bilgisinin ilk harften itibaren verilmesi itibarıyla de hece yöntemine yaklaşmaktadır. Buna ilaveten bu elifbâlarda ses temelli elifbâ öğretimindeki sekiz aşamanın takip edilmediği de görülmektedir. Bu nedenle ilgili elifbâları hece-ses temelli elifbâların sentezi olarak değerlendirmek isabetli olacaktır.

3. Yöntem

Bu çalışmada, araştırma problemlerine dair derinlemesine bilgi edinmek amaçlandığı için nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Bu yöntem; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi veri toplama araçlarına başvurarak probleme ilişkin olguların doğal gerçekçi bir şekilde ele alınmasına yönelik öznel-yorumlayıcı bir süreci ifade etmektedir. Araştırmada fenomenolojik desenden yararlanılmıştır. Bu desen ile bir fenomenle ilişkili olarak bireylerin yaşadıkları deneyimlerin betimlenmesi ve bu deneyimlerin özüne ulaşılması amaçlanmaktadır.²⁸ Araştırmada bu desen kullanılarak elifbâ öğretim yaklaşımlarını deneyimleyen öğretmenlerin görüşleri üzerinden konunun derinlemesine incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma için etik kurul onay belgesi ve katılımcılardan da katılımcı onam formu alınmıştır.

3.1. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, İstanbul'da eğitim ve öğretim faaliyeti gösteren DİB 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında görev yapan beş öğretici ve özel anaokullarında Kur'an öğreticiliği yapan altı öğreticiden oluşmaktadır. Araştırmada özel okullarda görev yapan öğretmenler belirlenirken sağlıklı bir karşılaştırma yapabilmek adına ses temelli yaklaşımı uyguladığını söyleyen öğretmenler seçilmiştir. Araştırma kapsamında katılımcıların isimleri gizlilik ilkesi dikkate alınarak DİB'de görev yapan 4-6 Kur'an Kursu öğretmenleri "D1, D2, D3, D4, D5"; özel anaokullarında görevine devam eden Kur'an öğretmenleri ise "Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6" şeklinde kodlanmıştır. Öğreticilerin demografik özelliklerine ilişkin bulgular aşağıdaki Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Katılımcılara Ait Demografik Bulgular

Öğretici	Cinsiyet	Mezuniyet	Mesleki Kıdem	Okul Öncesi Tecrübe	Görev Yapılan Kurum	Yaş Grubu
D1	Kadın	İlahiyat	3,5	3,5	DİB	5 yaş
D2	Kadın	İlahiyat	3,5	2,5	DİB	5-6 yaş
D3	Kadın	İlahiyat	3	1,5	DİB	4-6 yaş
D4	Kadın	İlahiyat	4	4	DİB	6 yaş
D5	Kadın	İlahiyat	7	7	DİB	4-6 yaş

²⁴ bk. Tuba Bozcan, *Zeynep ve Mehmet ile Hikâyelerle Kur'an Elifbâsı* (İstanbul: Damla Yayınevi, 2012).

²⁵ Ayar, "Ses Esaslı Okuma Yazma Öğretimi Yöntemi ile Kur'an Öğretiminin İmkânı: Ses Temelli Elifbâ Örneği", 568.

²⁶ Açık vd., *Kur'an Öğretiminde Yeni Bir Yaklaşım: Ses Temelli Elifbâ Yöntemi*, 25-40.

²⁷ bk. Rabia Kuruner vd., *Kur'an-ı Kerim Öğretiminde Ses Temelli Elif-Bâ* (İstanbul: Ensar Yayınları, 2018); Rabia Kuruner vd., *Elif-bâ Etkinlik Kitabım* (İstanbul: Ensar Yayınları, 2022).

²⁸ John Creswell, *Araştırma Deseni: Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*, çev. Selçuk Beşir Demir (Ankara: Eğiten Kitap, 2017), 14.

Ö1	Kadın	İlahiyat	10	4	Özel	4-6 yaş
Ö2	Kadın	İlahiyat	5	5	Özel	4-6 yaş
Ö3	Kadın	İlahiyat	8	8	Özel	4-6 yaş
Ö4	Kadın	İlahiyat	10	5	Özel	4-6 yaş
Ö5	Kadın	İlahiyat	8	6	Özel	4-6 yaş
Ö6	Kadın	Çocuk Gel.	20	20	Özel	4-6 yaş

3.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmış; veri toplamak için yarı-yapılandırılmış görüşme formundan yararlanılmıştır. Bu sayede ihtiyaç olması durumunda görüşme süresince yeni sorular ekleyebilme ve açıcı sorular sorabilmeye imkân tanınmıştır. Görüşme tekniği için hazırlanan görüşme formunun taslak halinde otuz yedi soru yer almış; uzman görüşleri doğrultusunda altı soru çıkartılmış; altı tane de yeni soru eklenmiştir. Yarı-yapılandırılmış görüşme formunun son halinde; *öğreticilerin demografik özellikleri, uyguladıkları elifbâ yaklaşımları, elifbâ öğretiminde kullandıkları yöntem ve teknikler, elifbâ öğretimine dair yeterlilik algıları, uyguladıkları yaklaşımın okul öncesi dönem çocukları üzerindeki etki düzeyi, elifbâ öğretiminde karşılaştıkları problemler, Kur'an öğretimi ve yaklaşımlarına dair görüş ve önerileri* şeklinde yedi boyut altında toplanan otuz yedi soru yer almıştır.

3.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Öğreticilerle görüşmeler yüz yüze ya da online olarak gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler esnasında katılımcı izni istenerek ses kaydı alınmış; daha sonrasında bu kayıtlar çözümlenerek içerik analizine tabi tutulmuştur. Öncelikle katılımcılardan alınan cevapların kodlaması yapılmış; daha sonra bu kodlardan yararlanılarak her bir soru için temalar oluşturulmuştur. Son olarak elde edilen bulgular, öğretici görüşleri ve literatürdeki benzer araştırmalar dikkate alınarak yorumlanmış, bulgulardan hareketle konuya dair değerlendirmeler yapılmış ve öneriler geliştirilmiştir.

4. Bulgular

Bu bölümde, araştırmada edilen bulgular görüşme formunda okul öncesinde elifbâ öğretimi konusuyla ilişkili olarak belirlenen altı temel boyut üzerinden ele alınacaktır.

4.1. Öğreticilerin Uyguladıkları Elifbâ Yaklaşımlarına

Uyguladıkları elifbâ yaklaşımına geçmeden önce katılımcılara, okul öncesinde elifbâ öğretimi uygun bulup bulmadıkları ile ilişkili bir soru yöneltilmiş ve elde edilen bulgular Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2: Öğreticilerin Okul Öncesi Dönemde Elifbâ Öğretilmesine İlişkin Görüşleri

Tema	İçerik	Katılımcı
<i>Gerekli</i>	Ağaç yaşken eğilir; öğrenme daha kalıcı olabiliyor; öğrenmeye açıklar; gelişimsel olarak harf öğrenmeye hazırlar	D2, D3, D4, D5, Ö2,
<i>Koşullu evet</i>	Yüzde elli, yüzde elli; öğretici yeterli donanımına sahip olmalı, hazırbulunuşluk dikkate alınmalı	D1, Ö1, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6

Araştırmada tüm katılımcıların okul öncesinde Kur'an öğretimine sıcak baktığı tespit edilmiştir. Katılımcılardan beşi (D2, D3, D4, D5, Ö2) bu yaş grubunda Kur'an öğretiminin çok gerekli ve önemli olduğunu vurgulamıştır. Altı katılımcı (D1, Ö1, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6) ise prensip olarak Kur'an öğretimine sıcak bakmakla birlikte bu konuda bazı hususlara dikkat edilmesi gerektiğine dikkat çekmişlerdir.

Bu yaş grubunda Kur'an öğretimi koşulsuz olarak gerekli görenlerin öğretmenler, çocukların hızlı öğrenmeleri, meseleleri çabuk kavramaları, aynı zamanda Hz. Peygamber'in bu konuda destekleyici hadisinin bulunması sebebiyle okul öncesi dönemde elifbâ öğretiminin uygunluğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Örneğin katılımcılardan Ö2 "*Çocukların alıcılarının en açık olduğu dönem bu dönem. Bu yaş döneminde ne öğrenirlerse unutmuyorlar, kalıcı oluyor.*" şeklinde bir ifade kullanmıştır. Bu yaş grubunda Kur'an öğretimine koşullu evet diyen öğretmenlerden D1, Ö1, Ö6; öğretmenlerin yeterli donanımına sahip

olması, velilerin baskıcı bir tutum sergilememesi, kıyaslama ve büyük beklentiler içinde olmadan sevdirecek Kur'an öğretimi gerçekleştirmeleri şartıyla okul öncesi dönemde elifbâ öğretiminin uygun olduğunu ifade etmişlerdir. Ö3, Ö4, Ö5 ise her öğrencinin gelişimsel ve hazırbulunuşluk düzeyinin birbirinden farklı olduğunu dikkate alarak bir öğretimin gerçekleştirilmesi şartıyla okul öncesi dönemde elifbâ öğretiminin uygun olduğunu dile getirmişlerdir.

Katılımcılara daha sonra uyguladıkları elifbâ yaklaşımıyla ilişkili bir soru yöneltilmiş ve elde edilen bulgular Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3: Öğreticilerin Uyguladıkları Elifbâ Yaklaşımlarına İlişkin Bulgular Tablosu

Öğreticiler	Uygulanan Yaklaşım	Harflerin Sıralanma Şekli	Dersin İşleniş Şekli
D1	Hece Yöntemi	Şekil benzerliğine Göre	Bireysel/Toplu
D2	Harflerin İsimlerinin Öğretilmesi (Klasik)	Şekil Benzerliğine Göre	Bireysel/Toplu
D3	Savtî Usul	Şekil Benzerliğine Göre	Bireysel/Toplu
D4	Hece Yöntemi	Şekil Benzerliğine Göre	Bireysel/Toplu
D5	Harflerin İsimlerinin Öğretilmesi (Klasik)	Şekil Benzerliğine Göre	Bireysel/Toplu
Ö1	Savtî Usul	Telaffuz Kolaylığına Göre	Bireysel/Toplu
Ö2	Savtî Usul	Telaffuz Kolaylığına Göre	Bireysel/Toplu
Ö3	Ses Temelli Yöntem	Telaffuz Kolaylığına Göre	Bireysel/Toplu
Ö4	Ses Temelli Yöntem	Telaffuz Kolaylığına Göre	Bireysel/Toplu
Ö5	Ses Temelli Yöntem	Şekil Benzerliğine/ Telaffuz Kolaylığına Göre	Bireysel/Toplu
Ö6	Ses Temelli Yöntem	Telaffuz Kolaylığına Göre	Bireysel/Toplu

Tablo 3'teki bulgulara göre öğretmenlerden D2 ve D5'in harflerin isimlerinin öğretilmesi şeklinde (klasik) öğretim gerçekleştirdiği; D1 ve D4'ün hece yöntemini esas aldığı; Ö3, Ö4, Ö5 ve Ö6'nın ses temelli yöntemi benimsediği tespit edilmiştir. D3, Ö1 ve Ö2'ün ifadelerinden ise bu öğretmenlerin, harflerin sakın halleri ile öğretildikten sonra hareke öğretimine geçilmesi şeklinde uygulanan savtî usulü takip ettikleri belirlenmiştir. Harflerin öğretiminde DİB'de görev yapan öğretmenlerin şekil benzerliğine göre yapılan sıralamayı takip ettiği; özel anaokulu öğretmenlerinin ise sesi önceleyen ve telaffuz kolaylığını dikkate alınarak yapılan sıralamayı uyguladığı görülmektedir.

4.2. Elifbâ Öğretiminde Öğreticilerin Kullandığı Yöntem ve Teknikler

Elifbâ öğretiminde kullanılan yaklaşımlarla ilgili katılımcılardan elde edilen bulgular Tablo 4'te verilmiştir. Buna göre drama ve hikâye/masal anlatımı yöntemlerinin uygulayıcı sayısının diğer yöntemlere göre daha az olduğu; eğitsel oyun, dinlemeye ve el-kol koordinasyonunu geliştirmeye yönelik sanatsal faaliyetlerden öğretmenlerin tamamının istifade ettiği belirlenmiştir. Burada, benimsenen yaklaşıma dayalı olarak yöntem ve teknik kullanımında öğretmenler arasında belirgin bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Tablo 4: Elifbâ Öğretim Yaklaşımlarında Öğreticilerin Kullandığı Yöntem ve Teknikler

Yaklaşım	Uygulayıcı	Elifbâ Öğretiminde Kullanılan Yöntemler
<i>Klasik Yöntem</i>	D2	Eğitsel Oyun, Dinlemeye Yönelik Faaliyetler, Sanatsal Faaliyetler, Drama, Analoji, Hikâye/Masal Anlatımı
	D5	Eğitsel Oyun, Dinlemeye Yönelik Faaliyetler, Sanatsal Faaliyetler
<i>Hece Yöntem</i>	D1	Eğitsel Oyun, Dinlemeye Yönelik Faaliyetler, Sanatsal Faaliyetler, Drama, Analoji, Hikâye/Masal Anlatımı
	D4	Eğitsel Oyun, Dinlemeye Yönelik Faaliyetler, Sanatsal Faaliyetler, Analoji
<i>Savtî Usul</i>	D3	Eğitsel Oyun, Dinlemeye Yönelik Faaliyetler, Sanatsal Faaliyetler, Analoji

Ses Temelli Yöntem	Ö1	Eğitsel Oyun, Dinlemeye Yönelik Faaliyetler, Sanatsal Faaliyetler, Drama, Analoji, Hikâye/Masal Anlatımı
	Ö2	Eğitsel Oyun, Dinlemeye Yönelik Faaliyetler, Sanatsal Faaliyetler, Drama, Analoji
	Ö3, Ö4, Ö6	Eğitsel Oyun, Dinlemeye Yönelik Faaliyetler, Sanatsal Faaliyetler, Drama, Analoji, Hikâye/Masal Anlatımı
	Ö5	Eğitsel Oyun, Dinlemeye Yönelik Faaliyetler, Sanatsal Faaliyetler, Drama, Hikâye/Masal Anlatımı

Tablo incelendiğinde eğitsel oyun, tüm katılımcıların öncelikle başvurduğu bir yöntem olarak öne çıkmaktadır. Öğreticilerden bazıları *sevgi bağı kurabilmeleri (D5)*, *sürecin eğlenceli olabilmesi (Ö2)*, *daha kolay öğrenebilmeleri (D1)* için oyun ile öğrenmenin önemli bir yöntem olduğunu ifade etmişlerdir. Dinlemeye dayalı faaliyetler de tüm öğreticilerin ortak başvurduğu bir yöntemdir. Bu öğreticilerden D1, D2, D3, D4, D5, Ö1 bu süreçte hem kendi sesleriyle hem de çeşitli video/filmlerle destekleyerek elifbâ öğretimini gerçekleştirdiklerini ifade etmişlerdir. Tamamı ses temelli yaklaşımı uygulayan öğreticilerden oluşan diğer bir grup ise (Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6) sadece kendi sesleriyle bu faaliyeti gerçekleştirdiklerini söylemişlerdir. Bu durumu Ö3 “*Harfleri ben seslendiriyorum. İhtiyacı olan öğrencilerimizin velisine hocaların okuduğu ses kaydını gönderiyoruz evde tekrar etmelerini istiyoruz*”; Ö4 ise “*Harfleri ben seslendiriyorum dua ve surelerde hocalardan dinletebiliyorum. Doğru sesi dinlemesi bizim için önemli o yüzden dikkat ediyoruz*” şeklinde ifade etmişlerdir.

Öğretim sürecinde öğreticilerin tamamı harf öğretiminde sanatsal faaliyetlere yer verdiklerini ifade etmişlerdir. Bu kapsamda özellikle yazı çalışmaları, kesme-yapıştırma ve boyama gibi etkinliklerden istifade edildiğini söylemek mümkündür. Drama yöntemi ise özellikle ses temelli yaklaşıma dayalı eğitim veren tüm öğreticiler tarafından daha etkin kullanılmakta; diğer yaklaşımları tercih eden bazı öğreticilerin de bu yöntemden yararlandıkları görülmektedir. Ses temelli yaklaşıma dayalı eğitim veren öğreticilerden Ö3 “*Harfin şeklini vücudumuza verme gibi şeyler yapıyoruz. Mesela ‘nun’ harfini verirken yaşlı kadın taklidi yapıyorum. Çocuklar bu şekilde kolay öğreniyor*”; Ö5 ise “*Kılıktan kılığa giriyoruz. Harfleri canlandırıyoruz. ‘Bilin bakalım ben kimim?’ şarkısında da drama yapıyoruz. Kalın harfse kalın sesle, ince harfse ince sesle seslendiriyoruz*” şeklinde durumu ifade etmiştir. Savtî usule göre eğitim veren Ö2 ise harfleri kukla yapıp konuşturduğunu; sınıfta “*Bıdıbıdı*” adında bir maskotları olduğunu; çocuklara, harflerin sesini vererek ona hitap etmeleri gerektiğini öğrettiğini söylemiştir. Hece usulünü uygulayan D1 ise öğrencilere kollarını kullanarak ya da yerde yatırarak harfin şeklini vermeye çalıştığını ifade etmiştir.

Analoji de tüm yaklaşımlarda ortak kullanılan bir yöntem olarak öne çıkmaktadır. Bununla birlikte bazı öğreticilerin ses benzerliğini, bazılarının ise şekil benzerliğini öne çıkardığı görülmektedir. Örneğin hece usulünü uygulayan D1, klasik usulü uygulayan D2 ve ses temelli yaklaşımı uygulayan Ö3 ses benzerliğine; savtî usulü uygulayan D3 ile hece usulünü uygulayan D4 şekil benzerliğine başvurduğunu söylemiştir. Ses temelli öğretim yapan katılımcıların çoğu analojiye ihtiyatlı yaklaşmıştır. Ö6 “*Elifba öğretiminde analoji yöntemini çok fazla kullanmamakla beraber sadece gerektiğinde kullanıyorum. Şöyle ki, ses temelli Elifba ile uygulama yaptığım için öğrenci bir sesin altı halini aynı anda görmüş oluyor. Bu altı halin art arda sıralanışı bir zaman sonra okuyuşta serileştiği için analojiye gerek kalmıyor*” diyerek durumu ifade etmiştir. Ö4 ise “*Öğrenciye göre kullanılabilecek bir yöntem olduğunu düşünüyorum. Bir öğrencim bu yöntemle öğrenmişti. Harfin ismi elma olarak yerleşmişti öğrencide. İki üç ay ben bunu unutturmaya çalıştım. Elmanın ‘e’ si olarak değil ama ‘bakın bu elif harfi bu da elma’ diyerek farklı şeyler olduklarını vurguluyorum. Bazı öğrenciler bu ayrımı fark edemiyor, problem oluşturduğunu fark edince yöntemi bırakıyorum.*” diyerek bu yöntemin kullanılmasında dikkatli olunması gerektiğine işaret etmiştir. Savtî usulü uygulayan Ö2 ise harfi öğrenmeye başlarken değil de harf iyice yerleştikten sonra analojiye başvurduğunu söyleyerek farklı bir uygulama örneği ortaya koymuştur.

Tabloya bakıldığında hikâye ve masal anlatımı yönteminin tüm yaklaşımlarda yer yer kullanıldığı; bununla birlikte en yoğun kullanımın ses temelli usulde olduğu görülmektedir. Örneğin Ö4 “*Bazı kaynaklar var hikâye harf öğretimi karışık; onları kullanabiliyorum ya da ben hikâye üretiyorum kuklalarım*

aracılığıyla anlatıyorum. ‘nalan nenesine hastalanınca nane limon götürmüş’ şeklinde öğrendiğimiz sese dikkat çekmeye çalışıyorum.” diyerek bu yöntemi nasıl kullandığını açıklamıştır. Ö1 ve Ö5 ise özellikle benzer harfleri çocuklara tanıtırken hikâyeden yararlandığını ifade etmiştir.

4.3. Uygulanan Elifbâ Öğretim Yaklaşımına Dair Öğreticilerin Yeterlilik Algıları

Katılımcılara uyguladıkları yaklaşımla ilişkili eğitim alma durumları ve aldıkları bu eğitimin yeterliliğiyle ilişkili sorular sorulmuş; elde edilen veriler Tablo 5’te gösterilmiştir.

Tablo 5: Elifbâ Öğretim Yaklaşımlarına Dair Eğitim Alma Durumu

Uyguladıkları yaklaşıma ilişkin eğitim alma durumu	Evet, eğitim aldım.	D2, D3, D4, D5, Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6
	Hayır, eğitim almadım.	D1
Uygulanan yaklaşıma ilişkin alınan eğitimin yeterliliği	Evet, yeterli	D5, Ö1, Ö4, Ö6
	Hayır, yeterli değil	D1, D2, D3, D4, Ö2, Ö3, Ö5
İleride elifbâ öğretimiyle ilgili eğitim almayı isteme durumu	Evet, istiyorum	D1, D2, D3, D4, D5, Ö1, Ö2, Ö4, Ö6
	Hayır, düşünmüyorum	Ö3, Ö5

Tabloya göre sadece hece yöntemini uygulayan D1 uyguladığı yaklaşıma dair bir eğitim almadığını ifade etmiştir. DİB bünyesinde çalışıp klasik, hece veya savtî usullerden birini uygulayan katılımcılardan sadece klasik usulü uygulayan D5 aldığı eğitimin yeterli olduğunu belirtmiştir. DİB öğretmenlerinden D2, D3 ve D4 Başkanlık tarafından düzenlenen eğitimlerde Kur’ân öğretimi yöntem ve tekniklerine dair yeterli bilgi ve beceri kazanamadıklarını ve daha çok deneme yanılma şeklinde kendilerini yetistirdiklerini ifade etmişlerdir. Özel okulda çalışan ve savtî usulü uygulayan katılımcılardan Ö1; ses temelli yaklaşımı uygulayan katılımcılardan ise Ö4 ve Ö6 aldıkları eğitimleri yeterli bulmuşlardır. Ö2, aldığı eğitimin katkısı olduğunu ancak daha fazla eğitime ihtiyaç duyduğunu söylemiştir. Ö5 ise teorinin pratiğe dönüştürülmediği sürece eğitimlerin yetersiz kalacağını ifade etmiştir.

Ö3 ve Ö5 ihtiyaç duymadıkları gerekçesiyle ileride elifbâ öğretimi ile ilgili eğitim almayı düşünmediklerini ifade etmişlerdir. D1 ve D4 “fırsat olursa”; D2, Ö2 ve Ö6 “yeni, etkili ve eğlenceli bir yaklaşım öğretilirse” eğitim almayı düşündüklerini söylemişlerdir. Yeniliklere ve gelişime açık olduğunu ifade eden D5 ve Ö4 elifbâ öğretimi ile ilgili alınacak eğitimlere “neden olmasın” şeklinde cevap vermişlerdir.

4.4. Elifbâ Öğretiminde Uygulanan Yaklaşımın Etki Düzeyi

Araştırmada elifbâ öğretiminde uyguladıkları yaklaşımların öğrenci seviyesine uygunluğu, Kur’ân harfleri ile olumlu bağ kurulması yönünde destekleyici olma durumu, zorlandıkları konularda kolaylaştırıcı rolü noktasında katılımcıların görüşlerine başvurulmuştur. Elde edilen bulgular Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6: Elifbâ Öğretiminde Uygulanan Yaklaşımın Etki Düzeyi

Öğreticiler	Yaklaşım	Öğrenci Seviyesine Uygunluk	En Çok Zorlanılan Konu	Kolaylaştırıcı Etkisi
D1	Hece Yöntemi	Koşullu evet	Cezm	Hayır
D2	Klasik Usul	Koşullu evet	Cezm	Hayır
D3	Savtî Usul	Evet	Cezm	Hayır
D4	Hece Yöntemi	Evet	Cezm	Hayır
D5	Klasik Usul	Evet	Cezm	Hayır
Ö1	Savtî Usul	Koşullu Evet	Cezm	Evet
Ö2	Savtî Usul	Evet	Şedde	Hayır
Ö3	Ses Temelli Yöntem	Evet	Cezm	Evet
Ö4	Ses Temelli Yöntem	Evet	Cezm	Evet
Ö5	Ses Temelli Yöntem	Evet	Cezm	Evet

Ö6	Ses Temelli Yöntem	Koşullu Evet	Cezm	Evet
----	--------------------	--------------	------	------

Öğreticilerden D3 (savtî usul), D4 (hece yöntemi), D5 (klasik usul), Ö2 (savtî usul) ve ses temelli yaklaşımı uygulayan Ö3, Ö4, Ö5 uyguladıkları yaklaşımın uygun olduğunu; D1 (hece yöntemi), D2 (klasik usul), Ö1 (savtî usul) ve Ö6 (ses temelli yöntem) belli şartlar sağlandığı takdirde uyguladıkları yaklaşımın çocuklar için faydalı olacağını belirtmiştir. Öğreticilerin her biri uyguladıkları yaklaşımın öğrencilerle harfler arasında olumlu bağ kurmada etkili olduğunu belirtmiştir. Ö2 dışında diğer öğretmenler öğrencilerin Elifbâ öğretiminde en çok zorlandıkları konunun cezm olduğunu dile getirmiştir. DİB öğretmenleri, en çok zorlandıkları konu olan cezm konusunda kullanmış oldukları yaklaşımın kolaylaştırıcı bir etkisi olmadığını ifade ederken, özel anaokulu öğretmenlerinden savtî usulü uygulayan Ö2 hariç diğer tüm öğretmenler uyguladıkları yaklaşımın kolaylaştırıcı bir rol oynadığını ifade etmiştir. Klasik ve hece yöntemini uygulayan öğretmenler bu süreci kendi ürettikleri yollarla kolaylaştırmaya çalıştıklarını belirtmişlerdir. Savtî usul (Ö1) ve ses temelli yöntemi (Ö3, Ö4, Ö5, Ö6) uygulayan ve harfleri baştan itibaren sakın halleriyle öğreten katılımcılar, zor bir konu olsa dahi, öğrencilerin cezmi de hızlı öğrendiklerini ifade etmişlerdir. Savtî usulü uygulayan Ö2 ise öğrencilerin şedde konusunda zorlandıklarını söylemiş ve uyguladığı yaklaşımın bu noktada kolaylaştırıcı bir etkisi olmadığını belirtmiştir.

Uygulanan farklı yaklaşımların etki etmesi beklenen hususlardan biri öğrencilerin Kur'an okumaya geçiş süreleridir. Öğreticilerin bu konudaki tecrübe ve gözlemleri de araştırmada konu edilmiş ve elde edilen bulgular Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7: Öğrencilerin Kur'an'a Geçme Süreleri

Kur'an Ders Sayısı	Haftada 2 Gün	Ö3, Ö4, Ö5
	Haftada 5 Gün	D1, D2, D3, D4, D5, Ö1, Ö2, Ö6
Kur'an'a Geçme Zamanı	Birinci Dönem	D2, D4, Ö1, Ö2, Ö6, Ö3, Ö4
	İkinci Dönem	D1, D3, D5, Ö5

Tabloya bakıldığında ses temelli usulü uygulayan ve haftada iki gün Kur'an dersi yapan Ö3 ve Ö4'ün öğrencilerinin birinci dönemde; Ö5'in öğrencilerinin ise ikinci dönemde Kur'an okumaya geçtiği görülmektedir. Öğrencileri ikinci dönem Kur'an'a geçen diğer öğretmenler ise hafta beş saat Kur'an dersi veren D1 (hece yöntemi), D3 (savtî usul), D5 (klasik usul) kodlu katılımcılardır. Haftanın beş günü ders yapan D2 (klasik usul), D4 (hece yöntemi), Ö1 (savtî usul), Ö2 (savtî usul) ve Ö6'nın (ses temelli) öğrencilerinin birinci dönemde Kur'an'a geçmeye başladığı görülmektedir. Buradaki sonuçlar ses temelli elifbâ öğretiminin çocukların Kur'an okumaya geçiş sürecini hızlandırdığını göstermektedir. Zira haftada iki Kur'an dersi olmasına rağmen ses temelli öğretim yapan üç öğreticiden ikisi (Ö3, Ö4) öğrencilerin ilk dönem içerisinde Kur'an'a geçtiklerini ifade etmiştir. Öğrencilerin Kur'an'a ikinci dönem geçebildiğini ifade eden dört katılımcıdan ise sadece bir tanesinin (Ö5) ses temelli yaklaşımı uyguladığı görülmektedir ki bu katılımcının haftalık Kur'an ders saati ikidir.

4.5. Elifbâ Öğretim Sürecinde Karşılaşılan Problemler

Yapılan görüşmelerde öğretmenlerin elifbâ öğretim sürecinde karşılaştıkları problemlere de değinilmiştir. Bu bağlamda elde edilen bulgular; yaklaşım, veli, öğretmen sayısı, eğitsel kaynak ve öğrenci şeklinde tematize edilmiş ve Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8: Öğreticilerin Elifbâ Öğretim Sürecinde Karşılaştıkları Problemler

Problemlerin Kaynakları	Öğreticiler
Uygulanan Yaklaşım	D3, D4, D5
Eğitsel Kaynak	D3, Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5
Öğrenci	Ö2, Ö3, Ö4, Ö6
Veli	D1, D2, Ö2, Ö5, Ö6

D3 (savtî usul), D4 (hece usulü) ve D5 (klasik usul) uyguladıkları yaklaşımın mahreç ve cezm öğretimi konusunda yetersizliğine işaret etmişlerdir. Özellikle harflerin Türkçe karşılıklarının verilmesinin öğrencinin ileride mahreçlerine uygun şekilde harfleri okumada zorluk yaşamasına sebep olduğu; harflerin isimlerinin öğretilmesi durumunda öğrencilerin harekelendirme aşamasında zorluk yaşadığı dile getirilmiştir. Savtî ya da ses temelli yaklaşımı uygulayan özel okul öğreticilerinin hemen tamamı (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5) materyal eksikliğine dikkat çekmiştir. Okul öncesi dönem için ses temelli yaklaşım esas alınarak hazırlanan bir elifbâ henüz mevcut değildir. Bu sebeple öğretilerin, kendilerinin ürettiği materyaller üzerinden yaklaşımı uygulamak durumunda kaldıkları anlaşılmaktadır. Öğrenci kaynaklı sorunları en çok dile getirenler ise özel okulda çalışan ve savtî usul ya da ses temelli yaklaşımı uygulayan öğreticilerdir. Ö2 öğrencilerin daha öncesinde klasik eğitim almış olmalarını; Ö3 öğrencilerin fazla ekrana maruz kalmalarını; Ö4 öğrencilerinin yaşlarının küçük olmasını; Ö6 ise çocuklardaki psikolojik sorun, isteksizlik ve devamsızlığı sorun olarak ifade etmiştir.

Öğreticilerden bir kısmı ise veli kaynaklı sorunlara işaret etmiştir. Bunlardan D1 (hece yöntemi) velinin Kur'an'a geçme konusundaki aceleciliğine; D2 (klasik usul) ise ailenin ilgisizliğine işaret etmiştir. Savtî usulü uygulayan Ö2 ile ses temelli yaklaşımı benimseyen Ö6 velinin evde çocuğuna klasik usulle harfleri öğretmeye çalışmasının öğrenme sürecini olumsuz etkilediğini söylemiştir. Araştırmada ayrıca öğretim süreçlerinde aile katılımının etkisi de öğreticilere sorulmuştur. Katılımcıların tamamı aile katılımı çalışmalarından yararlandığını ve bunun sürece olumlu yönde etkisi olduğunu ifade etmiştir. Böylesi bir iş birliğinin elifbâ öğrenim süresini kısalttığını, ailesinin de sürece dahil olduğunu fark eden çocuğun, Kur'an'a olan sevgisinin ve öğrenmeye dönük motivasyonunun arttığını ifade etmişlerdir. Örneğin D4 "Öğrencilerin evlerinde, okulda okudukları cüzün ayısından bulunmasını istiyoruz. Birebir derslerden sonra velilerimize özelden mesaj atarak kaldıkları yeri bildiriyoruz. Elbette ki ailelerin sürece dahil olmaları çocukları hızlandırıyor." değerlendirmesinde bulunmuştur. Ö4 de "Veli ile iletişimi önemli buluyorum. Veli evde 'Çalıştın mı?' diye sorunca çocuk Kur'an öğrenmenin önemli bir mesele olduğunu düşünmeye başlıyor. O yüzden her aşamada bilgi vermeye çalışıyorum. İstekli olursa evde çalışabiliyor. Dersi nasıl yaptığımız ve neler kullandığımızla ilgili bilgilendirme yapıyoruz" şeklinde kanaatini paylaşmıştır. Genel anlamda iş birliğine olumlu bakılsa da Kur'an öğretiminde savtî ya da ses temelli usulü kullanan öğreticiler özellikle klasik usule alışkın olan velilerin sürece katılımında sorunlar olduğuna da işaret etmişlerdir. Örneğin savtî usulü uygulayan Ö2 veli iş birliğini önemseyemediğini söyledikten sonra "Bizim yaklaşımımıza aileler alışık olmadığı için muhakkak video gönderiyoruz. Bazı öğrencilerimizden şöyle dönüş alıyoruz. 'Öğretmenim annem bana böyle öğretmiyor' diyerek anneleriyle çalışmıyor" şeklinde görüşünü dile getirerek veli ve öğretici arasındaki usul farklılığının doğurduğu soruna işaret etmiştir.

4.6. Uygulanan Yaklaşımın Daha Etkili Olabilmesine Yönelik Öneriler

Araştırmada elifbâ öğretiminde uygulamakta oldukları yaklaşımın daha etkili, verimli ve kalıcı olabilmesi için öğreticilerin dile getirdiği önerilere de yer verilmiş ve elde edilen bulgular Tablo 9'da gösterilmiştir.

Tablo 9: Daha Etkili Bir Eğitim İçin Öğreticilerin Önerileri

Yaklaşım	Öneriler
<i>Klasik Yöntem (D2 ve D5)</i>	Yeni Metot; Öğrenciye Görelik
<i>Hece Yöntemi (D1 ve D4)</i>	Materyal; Yeni Metot
<i>Savtî Usul (D3, Ö1 ve Ö2)</i>	Materyal; Baştaki Yoğunluğu Sürece Yayma
<i>Ses Temelli Yöntem (Ö3, Ö4, Ö5, Ö6)</i>	İçerik Sıralaması; Materyal

Klasik yöntemi uygulayan öğreticiler (D2 ve D5) elifbâ öğretiminde yeni metotlara başvurulması ve yaklaşımın öğrenciye göreliliğinin artırılması gerektiğine dair önerilerde bulunmuşlardır. Hece yöntemi uygulayanlar (D1 ve D4) ise elifbâ öğretiminde materyallerin zenginleştirilmesi ve öğretim yönteminde değişikliğe gidilmesi gerektiğine dair öneriler dile getirmiştir. Savtî usul uygulayıcıları olan Ö1 ve Ö2, elifbâ öğretiminde materyal eksikliğinin giderilmesinin ve akıllı tahta kullanılmasının sürece katkı sağlayacağını ifade etmiştir. Ayrıca harf ve harekenin en başta birlikte verilmesinin süreci zorlaştırdığına işaretlerle bunun sürece yayılmasını teklif etmişlerdir. Ses temelli yaklaşım uygulayıcıları olan Ö3, Ö4, Ö5 ve Ö6 ise içerikteki sıralamada değişikliğe gidilmesi ve materyallerin zenginleştirilmesi yönünde görüş

bildirmiştir. Ö3 “cezm” konusunun sonraya bırakılmasını; Ö4 klasik sistemdeki harf sıralamasının takip edilmesini; Ö5 cezmden hemen sonra şeddeye geçilmemesi ve benzer harflerin -örneğin “mim” ve “nun” harfleri- yan yana verilmemesini; Ö6 ise 4-6 yaşa uygun yardımcı kitapları da olan bir cüz hazırlanmasını önermiştir.

5. Tartışma ve Sonuç

Bu bölümde “Öğreticilere göre okul öncesi kurumlarda elifbâ öğretiminde uygulanan farklı yaklaşımlardan hangisi okul öncesi dönem öğrencileri için daha uygundur?” sorusu etrafında şekillenen alt problemlere dair elde edilen bulgular alan yazındaki benzer araştırma verilerinden de istifade edilerek tartışılacaktır.

Kur’ân öğretiminde uygulanan yaklaşımlar konusunda öğretici tercihleri nelerdir?

Araştırmaya katılan öğretmenlerden DİB öğretmenlerinin hece yöntemi, klasik usul (harflerin isimlerinin öğretilmesi) ve savtî usulü esas alarak Kur’ân öğretimi gerçekleştikleri; harf öğretiminde harfleri şekil benzerliklerine göre sıraladıkları görülmüştür. DİB’e bağlı kurslarda harf yöntemi esas alınmaktadır. Buna rağmen bu kurumda çalışan öğretmenlerden bazılarının kişisel tecrübelerinden hareketle hece yöntemini de kullandıkları başka araştırmalarda da tespit edilen bir husustur.²⁹ Harflerin şekil açısından benzerliklerine göre gruplandırılıp öğretilmesi ise DİB’in bu konudaki yaklaşımıyla uyumludur. Zira DİB’in 4-6 yaş Kur’an kursları için hazırladığı programda şekil açısından benzer harflerin³⁰ yan yana gelecek şekilde gruplandırıldığı görülmektedir.³¹ Program ve öğretmenlerin uygulamaları arasında bu konuda kendini gösteren uyum benimsenen elifbâ öğretim yaklaşımı konusunda gözlenmemektedir. Zira programda harf öğretiminde öncelikle harflerin grup grup isimlerinin öğretilmesi daha sonra harekelendirmenin yapılması istenilmektedir.³² DİB’de görev yapan öğretmenlerinden sadece D2 ve D5 bu aşamaları takip etmektedir. D1 ve D4 harflerin isimlerini öğretmeden hareke çalışması yaptırmakta, D3 ise harfin sakın halindeki sesini önce vermektedir. Bu durum DİB öğretmenlerinin ortak bir programa sahip olmalarına karşın elifbâ öğretiminde usul birlikteliği sergilemediklerini göstermektedir. Öğreticilerin bu süreçte farklı usullere yönelmesi DİB’in benimsemiş olduğu klasik usulün okul öncesi öğrencileri için yeterli kadar uygun olmadığını düşündürmektedir. Görüşmelerde, özel okullarda görev yapan öğretmenlerden Ö3, Ö4, Ö5 ve Ö6’nin ses temelli yaklaşımdan istifade ettikleri görülmüştür. Diğer iki öğreticinin (Ö1 ve Ö2) ise harfin sesini verdikten sonra hareke öğretimine geçmeleri ve ses temelli usulün aşamalarını takip etmemeleri sebebiyle, savtî usulü uyguladıkları belirlenmiştir.

Yaklaşımları uygularken öğretmenler hangi yöntem ve teknikleri kullanmaktadır?

Araştırmada, kullandıkları usul fark etmeksizin tüm öğretmenlerin eğitsel oyun, dinlemeye yönelik faaliyetler ile sanatsal çalışmalardan yoğun bir şekilde istifade ettiği görülmüştür. Drama da farklı usullerde kullanılan ortak bir yöntem olarak öne çıkmış; bunun birlikte özellikle ses temelli yaklaşımda daha etkin kullanıldığı görülmüştür. Karabulut, yaptığı araştırmada DİB 4-6 yaş grubu öğretmenlerinin drama yönteminden yararlandıklarını tespit etmiştir ki bu da dramanın farklı yaklaşımlarda kullanılan ortak bir yöntem olduğu tespitini desteklemektedir.³³ Ayar ise DİB’de görev yapan 4-6 yaş grubu öğretmenlerinin en sık başvurdukları yöntemleri gösterip yaptırma, anlatım, soru-cevap ve oyun olarak belirlemiştir.³⁴ Burada oyunun her iki araştırmada da ortak bir yöntem olarak öne çıktığı görülmektedir. Araştırma bulgularına göre ortak başvuru bir diğer yöntem ise analogi olmuştur. Analogide bazı öğretmenler (D3, D4) şekil benzerliğinden; bazıları ise (D1, D2, D3) ses benzerliğinden istifade ettiklerini

²⁹ Ayar, “4-6 yaş grubu Kur’an Kurslarında Elifbâ öğretimi: Uygulamalar ve Zorlanma Alanları”, 171.

³⁰ م، ن، ه، و، ی / ف، ق، ك، ل / ط، ظ، ع، غ / س، ش، ص، ض / د، ذ، ر، ز / ج، ح، خ / ا، ب، ت، ث

³¹ DİB, “4-6 Yaş Grubu Kur’an-ı Kerim Öğretim Programı” (Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2023), 5-9.

³² DİB, “4-6 Yaş Grubu Kur’an-ı Kerim Öğretim Programı”, 5-9.

³³ Tuğba Karabulut, *Bir Zanaat Olarak 4-6 Yaş Kur’an Kursu Öğreticiliği* (Denizli: Pamukkale Üniversitesi İslami İlimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023), 51-52.

³⁴ Ayar, “4-6 Yaş Grubu Kur’an Kurslarında Elifbâ öğretimi: Uygulamalar ve Zorlanma Alanları”, 167.

söylemiştir. Ses temelli yaklaşımı benimseyen öğretmenlerin, her ne kadar analojiye zaman zaman başvursalar da, bazı mahsurları nedeniyle genel anlamda bu yöntemin kullanımında ihtiyatlı davrandıkları görülmüştür. Ayar tarafından yapılan araştırmada bu türden bir ihtiyat halinin DİB’de çalışan kimi öğretmenlerde de olduğu bulgulanmıştır.³⁵ Her iki araştırma bulgusu birlikte değerlendirildiğinde sesin doğrudan ve en orijinal haliyle verilmesi esasına dayanan ses temelli öğretimde analojinin kullanımı konusunda daha çekimser bir tavrın hâkim olduğu söylenebilir. Hikâye/masal anlatımı da tüm yaklaşımlarda zaman zaman başvuru olan bir yöntem olarak tespit edilmiştir. Bu yöntemi en etkin kullanan grubun ise ses temelli yaklaşımı uygulayan öğretmenler olduğu görülmüştür.

Yaklaşımların etkililiğine ilişkin öğretici görüşleri nelerdir?

Araştırmaya katılan öğretmenlerden klasik usulü uygulayan D2 ile hece usulünü uygulayan D1 harflerin isimlerinin öğretilmemesi; daha çok oyun, görsel ve işitsel materyallerin kullanılması durumunda kullandıkları yaklaşımın öğrenciler için uygun olacağını ifade etmiştir. Bu öneriler öğrenci seviyesine uygunluk için klasik ve hece usulünde kısmî değişikliğe gidilmesi gerektiğini düşündürmektedir. Diğer taraftan savtî usul uygulayıcısı Ö1 ve ses temelli yaklaşım uygulayıcısı Ö6 öğrencinin ihtiyaçları ve hazırbulunuşluk düzeyleri dikkate alındığı takdirde kullandıkları yaklaşımın öğrenci seviyesine uygun olduğunu ifade etmişlerdir. Burada dile getirilen hususun yaklaşımın kendinden ziyade uygulama sürecinde öğreticinin dikkat etmesi gereken boyutla ilişkili olduğu anlaşılmaktadır. Diğer katılımcıların tümü kullanmakta oldukları yaklaşımın öğrenci seviyesine uygun olduğunu belirtmiştir. Kullanılan yaklaşımın öğrenme sürecinin en zorlu konularında (cezm ve şedde) kolaylaştırıcı rolüne bakıldığında diğer yaklaşımları uygulayanların aksine ses temelli öğretim yapanların bu konuda olumlu görüş bildirdiği tespit edilmiştir. Ayar’ın hece ve harf temelli yaklaşımı uygulayan DİB öğretmenlerinin cezm konusunda problem yaşadıklarına dair bulgusu bu araştırma verisini teyit etmektedir.³⁶ Ses temelli elifbânın, bu süreçteki en zor konu olarak görülen “cezm”in öğretiminde kolaylaştırıcı bir rol oynadığı; bu durumun Kur’an’a geçiş süreçlerini de etkilediği görülmüştür. Zira haftada 5 gün ders yapan klasik usul ve hece yöntemi uygulayıcıları D1, D3 ve D5 öğrencilerinin genelde ikinci dönem Kur’an’a geçtiğini; haftanın iki günü ders yapan ses temelli uygulayıcılar Ö3, Ö4, Ö5 ise öğrencilerinin çoğunun birinci dönemde Kur’an’a geçtiği ifade etmiştir.

Öğreticilerin eğitim gereksinim algıları nasıldır?

Araştırmaya katılan öğretmenlerden D1 hariç tümünün uyguladıkları yaklaşıma dair eğitim aldıkları tespit edilmiştir. Eğitim alanlardan D1, D2, D3, D4, Ö2, Ö3 ve Ö5 bu eğitimde Kur’an öğretimine dair yeterli bilgi edinemediklerini ifade etmiştir. Bu sonuçlar Gelici tarafından yapılan araştırmada elde edilen verilerle de uyumludur. Zira bu araştırmada da DİB 4-6 yaş grubu öğretmenlerinin, alınan eğitimlerin yetersiz olduğu, bu eğitimlerin teoride kaldığı yönünde görüş belirttiği görülmektedir.³⁷ Genel anlamda eğitimciler yeterlilik olarak bazı noktalarda kendilerini eksik bulduklarını ve eksikliklerini giderebilmek için çaba sarf ettiklerini belirtmişlerdir. Bu durum aldıkları eğitimlerin yetersizliğiyle de ilişkilidir. Zira öğretmenlerin yeterlilik algılarında aldıkları eğitimler önemli bir belirleyici olarak karşımıza çıkmaktadır.³⁸ DİB’de görev yapan öğretmenlerden sadece bir tanesi (D5) aldığı eğitimi yeterli bulmuş ve bu kurumda görev yapan tüm öğretmenler eğitim almaya istekli olduklarını belirtmiştir. Karabulut da yaptığı araştırmada DİB 4-6 yaş öğretmenlerinin eğitimlere katılma konusunda ilgili ve istekli olduklarını tespit etmiştir.³⁹ Bu bulgular DİB 4-6 yaş öğretmenlerinin Kur’an öğretiminde bazı zorluklar yaşadıklarını ve bu zorlukları aşabilmek adına eğitimler almaya istekli olduklarını göstermektedir. Ses temelli elifbâ uygulayan öğretmenlerin aldıkları eğitimlerin yeterliliğine dair kanaatlerinin ise daha olumlu olduğu görülmüştür. Bu öğretmenlerden Ö3 ve Ö6 tekrar bir eğitime ihtiyaç duymadığını ifade etmiştir. Bu

³⁵ Ayar, “4-6 Yaş Grubu Kur’an Kurslarında Elifbâ öğretimi: Uygulamalar ve Zorlanma Alanları”, 174.

³⁶ Ayar, “4-6 Yaş Grubu Kur’an Kurslarında Elifbâ öğretimi: Uygulamalar ve Zorlanma Alanları”, 176.

³⁷ Zehra Gelici, “DİB 4-6 Yaş Kur’an Kursları, Sorunlar ve Çözüm Önerileri (İstanbul, Üsküdar Örneği)”, *Erken Çocukluk Dönemi Din-Ahlak-Değerler Eğitimi ve Sorunları*, ed. Mehmet Bayyığıt vd. (Balıkesir: Palet Yayınları, 2020), 153.

³⁸ Samet Yağcı, *Öğreticilere Göre Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Grubu Kur’an Kursları (İzmir İli Örneği)* (İzmir: İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2018), 138.

³⁹ Karabulut, *Bir Zanaat Olarak 4-6 Yaş Kur’an Kursu Öğreticiliği*, 37.

öğreticiler için hem aldıkları eğitimlerin verimliliğinin hem de uyguladıkları elifbâ yaklaşımının öğretim süreçlerindeki sorunları çözmeye yönelik olumlu katkısının yeni eğitime olan ihtiyacı azalttığı değerlendirilebilir.

Uygulama sırasında karşılaştıkları problemler ve çözüm önerileri nelerdir?

Klasik ve hece yönteminden yararlanan öğretmenler süreçte bazı sıkıntılar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bu sıkıntıların başında harflerin isimlerinin öğretilmesinin cezm konusunun işlenişini zorlaştırması ve harflerin Türkçe karşılıklarıyla öğretilmesi gelmektedir. Yapılan bir araştırmada DİB 4-6 öğretmenlerinin en çok zorlandıkları konunun Kur'an-ı Kerim dersi olduğu yönünde bir tespiti ver verilmiş olması bu alanda sorunlar olduğuna dair araştırma bulgusunu desteklemektedir.⁴⁰ Buna ilaveten araştırmada elde edilen bulgulardan; öğretmenlerin karşılaştıkları problemlerin veli tutumundan (D1, D2, Ö2, Ö5, Ö6), öğretici sayısının azlığından (D4, D5), eğitsel kaynak ve materyal eksikliğinden (D3, Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5) ve öğrencinin yeterli hazırbulunuşluk düzeyine ulaşmamasından (Ö2, Ö3, Ö4, Ö6) kaynaklandığı görülmüştür. Kaynak eksikliğine ve öğrenci hazırbulunuşluğuna dair sorunlara işaret edenlerin hemen tamamının ses temelli yaklaşımı uygulayan öğretmenlerden oluşması dikkat çekicidir. Bu yaklaşımın okul öncesinde daha başarılı bir şekilde uygulanabilmesi için bu iki temel eksikliğin dikkate alınması gerektiği söylenebilir.

Katılımcılardan D1 ve D4 hariç tümü 4-6 yaş gruplarında karışık olarak çalıştığı için burada hazırbulunuşluk anlamında en büyük sorun 4 yaş grubu olarak gözükmektedir. Her ne kadar daha gelenekçi yaklaşımları uygulayan DİB çalışanları bu konuda bir probleme işaret etmemiş olsa da Ayar, DİB'de görev yapan 4-6 yaş grubu öğretmenleriyle mülakata dayalı gerçekleştirdiği çalışmada 4 yaş grubunun hazırbulunuşluk anlamında yetersiz kaldığı yönünde bulgulara ulaşmıştır.⁴¹ Bu çalışmada özellikle ses temelli elifbâ uygulayan öğretmenlerin bu noktaya vurgu yapmış olması, sesin doğru telaffuzu için çocukların, sesleri doğru çıkartabilecek bir olgunluğa ulaşmasına duyulan ihtiyacın belirleyici olduğu söylenebilir. Bu eksiklik klasik usulleri uygulayan öğretmenler için nispeten daha az sorun teşkil etmektedir. Bir DİB çalışanı olarak savtî usulü uygulayan D3 ise kaynak eksikliğine dikkat çekmiştir. Gelici DİB'de görev yapan 4-6 yaş grubu öğretmenleriyle yaptığı çalışmada materyallerin iyileştirilmesi ve zenginleştirilmesi yönünde bir talep olduğunu tespit etmiştir.⁴² Kaynak noktasında en çok zorluk yaşayan grup ise ses temelli elifbâ uygulayıcıları olarak tespit edilmiştir. Zira okul öncesi için bu yaklaşıma göre yazılmış bir elifbâ henüz mevcut değildir.

Uygulamada karşılaşılan sorunların giderilmesi için dile getirilen önerilere bakıldığında da eğitim materyali vurgusunun öne çıktığı görülmektedir. Bu bağlamda klasik usul uygulayıcıları yeni metotlara başvurulması; hece yöntemi uygulayıcıları materyallerin zenginleştirilmesi ve sürecin hızlandırılması; savtî usul uygulayıcıları materyallerin ve içeriklerin zenginleştirilmesi; ses temelli yaklaşım uygulayıcıları ise öğretim sıralamasında değişikliğe gidilmesi ve materyallerin zenginleştirilmesi yönünde görüş belirtmişlerdir.

Araştırmada elde edilen bulgulardan yola çıkarak şu öneriler dile getirilebilir:

1. Bazı eksikleri olmakla birlikte ses temelli yaklaşımın okul öncesi öğrencileri için daha uygun ve kolaylaştırıcı olduğu görülmektedir. Buna bağlı olarak klasik yöntemle göre harf öğretiminin gerçekleştirildiği DİB 4-6 yaş Kur'an kurslarında ses temelli yaklaşıma geçilmelidir. Bu yaklaşımın sağlıklı uygulanabilmesi için nitelikli eğitici eğitimleri düzenlenmelidir.
2. Ses temelli yaklaşımın her ne kadar okul öncesi dönemde uygulayıcıları olsa da bu dönem öğrencileri için hazırlanmış herhangi bir kaynak bulunmamaktadır. Öğreticiler, ilkokul için hazırlanan *Ses Temelli*

⁴⁰ Salih Aybey, "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarının Eğitim-Öğretim Faaliyetleri ve Problemleri (Zonguldak İli Örneği)", *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6/2 (2019), 231.

⁴¹ Ayar, "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında Elifbâ öğretimi: Uygulamalar ve Zorlanma Alanları", 165.

⁴² Gelici, "DİB 4-6 Yaş Kur'an Kursları, Sorunlar ve Çözüm Önerileri (İstanbul, Üsküdar Örneği)", 155-156.

*Elifbâ*⁴³ kitabını okul öncesine uyarlayarak öğretim gerçekleştirmektedir. Daha sistematik ve doğru bir uygulama için kaynak eksikliğini gidermeye dönük çalışmalar yapılmalıdır.

3. Okul öncesi dönem öğrencilerinin haftada 5 gün Kur'an dersi görmeleri öğrencinin isteksizliğini arttırabileceğinden bu dersler 2 ya da 3 güne düşürülmelidir. Bu araştırmada elde edilen bulgular haftalık ders saatini daha az tutarak etkili bir öğretimle Kur'an'a daha kısa sürede geçilebileceğini göstermektedir.

4. Okul öncesi dönem Kur'an öğretiminde hazırbulunuşluk, ses temelli usul başta olmak üzere tüm yaklaşımlarda temel bir sorun olarak karşımıza çıktığından ve özellikle dört yaş grubunda bu durum daha yoğun tecrübe edildiğinden bu yaş grubu için Kur'an öğretiminde didaktik bir öğretimden ziyade kulak dolgunluğu ve göz aşinalığı kazandıracak süreçler öncelenmelidir.

Finansman/ Grant Support

Yazar(lar) bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

The author(s) declared that this study has received no financial support.

Çıkar Çatışması/ Conflict of Interest

Yazar(lar) çıkar çatışması bildirmemiştir.

The authors have no conflict of interest to declare.

Yazarların Katkıları/Authors Contributions

Çalışmanın Tasarlanması: Yazar-1 (%50), Yazar-2 (%50)

Conceiving the Study: Author-1 (%50), Author-2 (%50)

Veri Toplanması: Yazar-1 (%100), Yazar-2 (%0)

Data Collection: Author-1 (%100), Author-2 (%0)

Veri Analizi: Yazar-1 (%50), Yazar-2 (%50)

Data Analysis: Author-1 (%50), Author-2 (%50)

Makalenin Yazımı: Yazar-1 (%50), Yazar-2 (%50)

Writing Up: Author-1 (%50), Author-2 (%50)

Makale Gönderimi ve Revizyonu: Yazar-1 (%0), Yazar-2 (%100)

Submission and Revision: Author-1 (%0), Author-2 (%100)

Kaynaklar

Açık, Abdullah vd. *Kur'an Öğretiminde Yeni Bir Yaklaşım: Ses Temelli Elifbâ Yöntemi*. İstanbul: Edam, 2015.

Altaş, Nurullah - Kaya, Umut. *Türkiye'de Din Eğitimi Genel Görünüm ve Eğilimler (2012-2022)*. İstanbul: İLKE Yayınları, 2023.

Aras, Zehra. *Ahmet ile Elif Kur'an Okumayı Öğreniyor*. İstanbul: Çınaraltı Çocuk Yayınları, 2017.

Aşlamacı, İbrahim. *İstatistiklerle Türkiye'de Örgün ve Yaygın Din Eğitiminin 100 Yılı (1923-2023)*. İstanbul: DEM Yayınları, 2024.

Ayar, Hatice. "4-6 yaş grubu Kur'an Kurslarında Elifbâ öğretimi: Uygulamalar ve Zorlanma Alanları". *Erken Çocukluk Dönemi Din-Ahlak-Değerler Eğitimi ve Sorunları*. ed. Mehmet Bayyigit vd. 161-186. Balıkesir: Palet Yayınları, 2020.

Ayar, Hatice. *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Kur'an Öğretim Materyali Olarak Elifbâlar (1824-1928)*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019.

Ayar, Hatice. "Ses Esaslı Okuma Yazma Öğretimi Yöntemi ile Kur'an Öğretiminin İmkânı: Ses Temelli Elifbâ Örneği". *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 25/2 (2021), 561-582. <https://doi.org/10.18505/cuid.976303>

Aybey, Salih. "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarının Eğitim-Öğretim Faaliyetleri ve Problemleri (Zonguldak İli Örneği)". *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6/2 (2019), 207-240. <https://doi.org/10.33460/beuifd.598401>

Baymur, Fuat. *İlk Okuma ve Yazma Öğretimi*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 1954.

Binbaşoğlu, Cavit. "İlkokuma ve Yazma Öğretiminin ve Alfabe Kitaplarının Tarihsel Gelişimi". *Eğitim ve Bilim Dergisi* 14/114 (1999), 8-32.

⁴³ Açık vd., *Kur'an Öğretiminde Yeni Bir Yaklaşım: Ses Temelli Elifbâ Yöntemi*.

- Bozcan, Tuba. *Zeynep ve Mehmet ile Hikâyelerle Kur'an Elifbâsı*. İstanbul: Damla Yayınevi, 2012.
- Bozdoğan, Murat - Bozdoğan, Melek. *Çocuklar İçin Elif Be*. Kahramanmaraş: Misal Çocuk, 2020.
- Creswell, John. *Araştırma Deseni: Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*. çev. Selçuk Beşir Demir. Ankara: Eğiten Kitap, 2017.
- Çavuşoğlu, Yıldız. *Sevimli Elifbam*. İstanbul: Müslim Çocuk Yayınları, 2021.
- Çetin, Cemile. *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Kur'an Öğretimi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- DİB. "4-6 Yaş Grubu Kur'an-I Kerim Öğretim Programı". Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2023.
- Dikili, Yusuf. *Masallarla Kur'an Harflerini Öğreniyorum*. İstanbul: Aden Yayınevi, 2017.
- Gelgör, Elif Sena. *Kur'an-ı Kerim Öğretiminde Alternatif Bir Metod Olarak Ses Temelli Elifbâ Yöntemi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023.
- Gelici, Zehra. "DİB 4-6 Yaş Kur'an Kursları, Sorunlar ve Çözüm Önerileri (İstanbul, Üsküdar Örneği)". *Erken Çocukluk Dönemi Din-Ahlak-Değerler Eğitimi ve Sorunları*. ed. Mehmet Bayyığıt vd. 143-160. Balıkesir: Palet Yayınları, 2020.
- Güneş, Nurten vd. *Etkinliklerle Elif-Bâ*. ed. Zeynep Ulviye Özkan vd. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2020.
- Karabulut, Tuğba. *Bir Zanaat Olarak 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticiliği*. Denizli: Pamukkale Üniversitesi İslami İlimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023.
- Kavurmacioğlu, Selma. *Heterojen Sınıf Ortamlarında Kur'an Öğretiminde Yeni Bir Yöntem Uygulaması*. Aksaray: Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Kolektif. *Kur'an Öğreniyorum*. İstanbul: Ayfa Basın, 2000.
- Kolektif. *Çocuklar için Kur'an ElifBâ'sı Kur'an Okumayı Öğreniyorum*. İstanbul: Ahıska Çocuk, 2023.
- Korkmaz, Fatime Sarı. *Ses Temelli ve Gruplama Sistemi Kur'an- Kerim Öğretimi*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Kuruner, Rabia vd. *Elif-bâ Etkinlik Kitabım*. İstanbul: Ensar Yayınları, 2022.
- Kuruner, Rabia vd. *Kur'an-ı Kerim Öğretiminde Ses Temelli Elif-Bâ*. İstanbul: Ensar Yayınları, 2018.
- Özgül, Lale. *Kur'an Okumayı Öğreniyorum*. İstanbul: Çilek Kitaplar, 2015.
- Şahbaz, Namık Kemal. *Tanzimat'tan Cumhuriyet'in İlk Yıllarına Kadar (1829-1928) Türkiye'de İlkokuma ve Yazma Öğretimi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2005.
- Taner, Tuğba. *Kur'an Öğretiminde Materyal ve Yöntem Analizi (Elifbâlar Üzerine Bir İnceleme)*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Taşkın, Ünal. "Klâsik Dönem Osmanlı Eğitim Kurumları". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 1/3 (2008), 343-366.
- Tongar, Hatice Kübra. *Hikâyelerle Kur'an Okumayı Öğreniyorum*. İstanbul: Hayy Grup Yayıncılık, 2021.
- Tunahan, Süleyman Hilmi. *Kur'an Harf ve Harekeleri*. İstanbul: Fazilet Neşriyat, 2018.
- Türkyılmaz, Selçuk. "Usul-i Cedit Eğitim ve Selim Sabit'in Elifba Risalesi". *Dil ve Edebiyat Araştırmaları* 17 (2018), 127-139.
- Yağcı, Samet. *Öğreticilere Göre Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları (İzmir İli Örneği)*. İzmir: İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Yılmaz, Adem. *Öğretici Görüşleri Doğrultusunda 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında Yapılan Kur'an Öğretimi*. Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.